

Møte for lukkede dører, Stortinget 18. januar 1926

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 18. januar 1926 kl. 17.30.

Præsident: Lykke.

Dagsorden:

Statsministeren vil gi en redegjørelse angående den utenrikspolitiske situasjon.

Presidenten: Representanten Norem har tatt sete i forsamlingen.

Presidenten foreslår forhandlingene ført for lukkede dører - og da ingen har uttalt sig derimot, ansees forslaget enstemmig bifalt.

Presidenten foreslår videre, at regjeringens medlemmer og de i § 53 nevnte funksjonærer i Stortinget får adgang til møtet. Der er gjort den forandring nu efter det nye reglement, at foruten overbetjenten kan også en betjent til få adgang; det har vist sig påkrevet. Presidenten foreslår altså, at overbetjenten og en betjent til av betjentkorpset får adgang til møtet, når det behøves. Videre vil presidenten efter anmodning fra statsministeren foreslå, at utenriksråden og muligens en til av utenriksdepartementets funksjonærer gis adgang. Presidenten anser disse forslag for vedtatt.

Til disse møter for lukkede dører, hvor utenriksministeren har gitt Stortinget meddelelser, har vi i de par siste møter i forrige sesjon gitt adgang for chefredaktørene for pressen efter konferanse med utenriksdepartementets chef. Når det denne gang ikke er gjort, er det fordi statsministeren har opplyst, at de samme meddelelser som han idag vil gi Stortinget, har han også gitt i en konferanse med pressen i departementet. Vi fant det derfor unødvendig denne gang å gi pressen adgang. Jeg gir ordet til statsministeren.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel:¹ Skjønt meget, kanskje det meste, av det jeg har å legge frem for Stortinget idag, vil komme til Stortinget bedre og mere utførlig utarbeidet, i form av meddelelser og proposisjoner, har jeg dog efter samråd med Stortingets president og utenrikskomiteens formann funnet det formålstjenlig å gi Stortinget en oversikt over vår utenrikspolitikk i likhet med hvad tilfellet har vært i de senere år. Som presidenten sa, er grunnen til at ikke pressen, som tilfellet var ifjor, er blitt innbudt til dette møte, den, at en lignende oversikt som den jeg vil gi Stortinget, for ikke lengere enn en måned tilbake blev gitt pressen.

Svalbard.

Jeg tar, som jeg pleier, tingene i en viss rekkefølge. Jeg kunde kanskje på en måte følge trontalens uttalelser om vår utenrikspolitikk - den nevner jo de viktigste og mest springende punkter i denne politikk - og begynner da med Svalbard. Der vil naturligvis bli gitt en utførlig meddelelse om Svalbard fra handelsdepartementet; men det kan være av interesse for Stortinget allerede nu å vite, at de ting som det var nødvendig å forberede

¹ Redegjørelsen er gjengitt etter trykt, hemmelig referat.

og lage i stand etterat Svalbard var overtatt av Norge, er bragt i orden. Det vil erindres at etter Svalbardtraktaten skal alle krav på landområde som måtte være fremsatt for en regjering før traktatens undertegnelse, innen 3 måneder etter traktatens ikrafttreden av kravsmannens regjering tilstilles en kommissær, som har i oppdrag å prøve kravene. Til kommissær, som etter traktaten skulde være av dansk nasjonalitet, er blitt opnevnt professor K. Sindballe. I medhold av nevnte bestemmelse er der gjennom den norske regjering tilstillet kommissæren notifikasjon av 20 krav - gjennom den svenske regjering er notifisert 3 krav, gjennom den britiske regjering 20 krav, gjennom den tyske regjering 9 krav, gjennom den nederlandske regjering 2 krav, og gjennom den danske regjering er der efter foranledning og på vegne av den russiske regjering notifisert 7 krav. Hvor store og betydningsfulle disse krav er skal jeg ikke uttale mig om. Jeg skal bare nevne, at et av de aller viktigste krav, hvor vi hadde grunn til å frykte at vanskeligheter kunde opstå, tillikemed en lang og kostbar prosess, er blitt avviklet underhånden, idet man har avfunnet sig med vedkommende kravholder. Staten har stillet til de norske interessenters disposisjon den sum som dertil var nødvendig - en ganske betraktelig sum, opimot 40 000 pund. Dermed er et stort og ganske risikabelt krav, som konkurrerte med Kings Bay- rettighetene, ute av verden, og det vil sannsynligvis føre til, at hele prosedyren i Kjøbenhavn vil bli betraktelig innskrenket. Vi har ansett dette for en ganske stor fordel. Ved kongelig resolusjon av 17. september blev forhenværende utenriksminister dr. jur. Arnold Ræstad opnevnt som advokat til varetagelse av den norske stats interesser ved Svalbard- okkupasjonenes behandling såvel for den danske kommissær som senere for den eventuelle voldgiftsdomstol i Kjøbenhavn, og det skyldes ikke minst hr. Ræstads arbeide, at saken vedkommende Kings Bay blev bragt i orden. Staten er som bekjent eier av all grunn på Svalbard, som ikke i medhold av Svalbardkonvensjonen blir tilkjent private okkupanter, foruten at den som representant for de almene interesser vil ha såvidt mulig å sørge for at ugrunnede okkupasjonskrav helt avvises og at uforholdsmessige okkupasjoner begrenses således at der ikke legges en død hånd over området til almenhetens skade. Staten vil derfor ha å ta standpunkt til i hvilken utstrekning den for sin del kan godta de territorialkrav som fremsettes av norske eller utenlandske undersåtter. Statens advokat har allerede tilstillet kommissæren sitt innlegg.

Den norsk-russiske handelstraktat.

Det neste spørsmål som har voldt utenriksdepartementet et meget stort og langvarig arbeide, er den russiske handelstraktat. Allerede tidligere har jeg nevnt for Stortinget disse forhandlinger og redegjort for deres gang. De begynte i virkeligheten kort tid etterat Norge den 15. februar 1924 hadde anerkjent de russiske Sovjetrepublikker de jure. Det var dengang forutsetningen at forhandlinger skulde optas om ny handelstraktat til avløsning av den midlertidige avtale av 1921. Begynnelsen var ikke riktig god, idet Russland ikke vilde godkjenne den forutsetning som var truffet ved traktatens undertegnelse, nemlig at Norge skulde få almindelig mestbegunstigelsesrett uten nogen innskrenkning. Den russiske regjering gjorde gjeldende, at den herværende kommissær ikke hadde hatt mandat til godkjennelse av Norges stilling som mestbegunstiget nasjon, idet den russiske regjering ikke kunde gå lenger enn til å gi Norge mestbegunstigelse sammen med de land som anerkjente

Russland de jure samtidig med Norge eller efter 15. februar. Uten å ville vike i prinsippet fant den daværende norske regjering, at man burde, uansett denne store og viktige meningsforskjell, gå til forhandling med Russland om ny handelstraktat. Der blev da sendt til Russland en delegasjon som blev opnevnt den 9. mai 1924, for på Norges vegne å forhandle med sovjetregjeringen om avsluttelse av en handels- og sjøfartstraktat. Formannen i delegasjonen var provianteringsdirektør Pedersen, og medlemmene var ingeniør W. Gullowsen, ekspedisjonschef i departementet for handel og sjøfart S. Johannessen, byråchef i utenriksdepartementet Klæstad, fylkesmann Hagb. Lund, handelsutsending i Leningrad Platou og konsul Wrangell. Denne delegasjon med en tilsvarende russisk delegasjon begynte forhandlingene i Moskva den 19. juni. De varte til den 14. juli og var nokså vidløftige. Man blev enig på en rekke viktige punkter; man kan si grunnlaget, rammen, for den nye handelsavtale blev optrukket av delegasjonene, men en del viktige punkter stod igjen, og det viste sig umulig å komme til enighet i Moskva. Tanken var at begge delegasjoner skulde fortsette forhandlingene i Oslo høsten 1924, men på foranledning av den russiske regjering og efter dens ønske, fant den norske regjering at forhandlingene burde gå over til diplomatiske forhandlinger for de gjenstående punkters vedkommende, og siden den tid har forhandlingene vært ført diplomatisk mellom vår sendemann i Moskva og den russiske vicekommisær for utenriksvesenet, Litvinov - vesentlig med ham. Dette har naturligvis på mange måter forsinket forhandlingene, idet instruksjoner, meddelelser, forespørsler måtte sendes til Oslo. Vi har konferert med delegasjonens herværende medlemmer, som har vært benyttet som et slags sakkyndig utvalg og i høi grad har bistått regjeringen med gode råd. Jeg tror at den omstendighet at forhandlingene blev ført i Moskva, har vært bra. Jeg har inntrykk av at det var riktig, da den russiske regjering la stor vekt på dette, og at det har lettet oss til å nå frem til et resultat. Ikke desto mindre tok det meget lang tid før resultatet blev nådd, og vi har hatt adskillige vanskeligheter å overvinne. I sommer så det ganske bra ut, da utenrikskommisær Tschitscherin overtok forhandlingene, og det lot til, tilsynelatende iallfall, at det da gikk noget lettere. Imidlertid lykkedes det heller ikke under Tschitscherin å nå frem til en avslutning, og da Litvinov kom tilbake, måtte man på enkelte punkter begynne forfra. Litvinov viste imidlertid stor interesse for å få forhandlingene avsluttet, og dette lykkedes da. Hele traktaten vil bli lagt frem for Stortinget til godkjennelse, så der vil bli full anledning til å komme nærmere inn på detaljene. Vi nådde ikke frem - det sier sig i grunnen selv - til den generelle mestbegunstigelse; til gjengjeld måtte vi ta op arbeidet for å få spesielle mestbegunstigelser for de klassers, de artiklers, de interessers vedkommende som særlig lå oss på hjerte. Vi har dog almindelig mestbegunstigelse likeoverfor alle de land som har anerkjent Russland efter den 15. februar 1924, og det er heldigvis en stor rekke land og så betydningsfulle land at jeg tror, at når de engang kommer til en handelsavtale - jeg nevner f.eks. Frankrike og de Forenede Stater - så vil sikkert de stille krav som gjør at vi ad den vei vil komme op i de absolutt mest begunstigedes stilling. Foreløbig har vi altså måttet nøie oss med den sekundære mestbegunstigelse med alle de land som anerkjente efter den 15. februar 1924. Det har dog i denne forbindelse sin interesse å vite at land som Danmark og Sverige,

der på mange måter likeoverfor Russland kan sies å være våre konkurrenter, står i samme stilling som oss. Derimot er der et annet rike, som jo også vil konkurrere med oss, iallfall hvor det gjelder industri, nemlig Tyskland, som har anerkjent Russland på et meget tidligere tidspunkt og som derfor vil kunne tilståes særbehandling sammenlignet med Norge hvor det gjelder industriprodukter. For våre viktigste interesser som vår skibsfart f.eks. er der opnådd absolutt mestbehandling, likeså for fiskeriprodukter, og det er truffet særbestemmelser om toll m.v. samt om Finnmarkshandelen, som må sies i det store og hele tatt å være tilfredsstillende. Endelig er der opnådd noget som den norske regjering la den aller største vekt på, nemlig gjentagelse av konsesjon for fangst langs den russiske kyst i Hvitehavet, sælfangsten i Hvitehavet. Det voldte oss jo store bekymringer for nogen år tilbake, før overenskomsten med Russland blev truffet, at norske fangere gang på gang blev bragt op, og regjeringen hadde en bekymringsfull oppgave med å få deres skib fri igjen på en nogenlunde rimelig måte. Så blev der sluttet en nærmest privat overenskomst med Russland om konsesjon, og denne private overenskomst har i de siste år formet sig som noget mer offisiell. Det har visstnok ikke vært statene innbyrdes som har sluttet denne overenskomst, den har vært sluttet med en gruppe Ålesundsfangere, men ekspedisjonschef Johannessen i handelsdepartementet har vært den ledende mann i arbeidet for å få konsesjonen i stand, og den norske regjering har selvfølgelig kjent meget vel til den. Konsesjonen har gått ut på rett til å fange sel langs Russlands kyster for en begrenset tonnasje 4 000 tonn, mot årlig avgift, og konsesjonen har ikke vært begrenset til en bestemt avstand fra land, da vilde den lett teoretisk kommet i strid med vårt krav på fritt hav inntil 3-milsgrensen, men den har gått ut på fangst helt inntil landegrensen. Det var av betydning for oss å få denne konsesjon gjentatt i forbindelse med handelstraktaten. Vi hadde inntrykk av at det var stigende vanskeligheter som møtte oss fra år til annet i arbeidet for å få disse konsesjoner i stand, idet en viss tilbakeholdenhet, en viss frykt fra Russlands side likeoverfor de norske fangere der oppe gjorde sig gjeldende, og også en viss frykt fra videnskapelig hold for at den norske fangst gikk svært ut over selbestanden. Imidlertid lykkedes det i forbindelse med handelstraktaten - ikke som et direkte ledd av den, da konsesjonen fremdeles er en særskilt ting - å få konsesjonen fra ifjor gjentatt på de samme betingelser. Den skal gjelde så lenge handelstraktaten varer, og dennes varighet er 3 år med automatisk fornyelse, hvis den ikke blir opsagt 6 måneder før utløpstiden. Så lenge handelstraktaten varer, varer altså også konsesjonen på selfangsten i Hvitehavet. Den er også for de år som kommer, begrenset til 4 000 tonn, og Ålesundsgruppen er den ledende hvor det gjelder fordeling av denne tonnasje. Den samarbeider med ekspedisjonschef Johannessen, og der gjøres naturligvis alt mulig for at fordelingen skal bli rettferdig, idet der tas først og fremst hensyn til dem som tidligere har vært på dette fangstfelt. Hvad ødeleggelse eller nedsettelse av bestanden gjennom fangst angår, er der tatt hensyn også til det spørsmål, idet man er blitt enig om at videnskapsmenn i like stort antall fra begge land skal undersøke denne side av spørsmålet, og hvis et flertall av denne videnskapelige kommisjon kommer til det resultat at fangsten drives for hårdt, og at tonnasje er for stor, skal den innskrenkes, en ting som vi ikke har hatt nogen betenkeligheter ved, fordi

selvfølgelig Norge også er interessert i at selbestanden der oppe bevares, slik at der ikke blir nogen jakt som kan gå ut over selve bestanden og derigjennom over fremtiden.

Sjøfartstraktat med Finland.

Jeg kan nu gå over til det 3. spørsmål, sjøfartsavtalen med Finland. Den skulde jo synes å være en lettvint og grei ting, som sannelig ikke behøver å nevnes i Stortinget; men Stortinget vil erindre fra tidligere meddelelser at den har voldt noen vanskeligheter, fordi Finland samtidig med avsluttelsen ønsket å få inn i selve traktaten en bestemmelse om transittforholdet i Pasvik, noget som den norske regjering fant ikke å kunne gå med på. Forhandlingene holdt virkelig på å strande på dette. Men ifjor vår lykkedes det endelig å finne en utvei, hvorefter hele denne artikkel om transitt gikk ut av traktaten, mot at den norske regjering ved særskilt noteveksling skulde erklære sig villig til å ordne grensetrafikken i Petsamo på en måte som senere blev å fastsette. Efter innhentede uttalelser fra vedkommende fagmyndigheter blev der så av utenriksdepartementet utarbeidet et nytt utkast til sjøfartstraktat. Istedendfor den tidligere omhandlede artikkel, som ikke blev medtatt, utarbeidet man utkast til en noteveksling hvorefter der gis finsk trafikk og transitt i Pasvikelvns nederste del visse lettelser. Til gjengjeld skulde der gis norsk trafikk og norsk transitt på visse deler av finsk område tilsvarende lettelser, og på grunnlag av dette lykkedes det endelig å opnå enighet, idet den norske sendemann i Helsingfors den 19. desember 1925 sammen med den finske utenriksminister undertegnet en sjøfartskonvensjon bygget på nasjonal og mestbegunstig behandling, samt utvekslet noter angående transitt og trafikk i Pasvikelvns nederste del. Vi hadde selvfølgelig ikke noget imot slike transittlettelser likeoverfor et naboland, hvis forhold er slike at det er i høi grad rimelig at man tar hensyn til dets transittbehov, men hvad vi hadde imot det var at bestemmelsen om forholdet skulde komme inn i traktaten, istedenfor å treffes av den norske regjering. Men efter at vi hadde opnådd en ordning hvorved det kunde skje, hadde vi ikke betenkeligheter med hensyn til selve realiteten.

Sjøgrenseforhandlingene.

Den næste store sak som gjentagne ganger har vært nevnt for denne forsamling, er sjøgrenseforhandlingene med Storbritannia. Vi var, da Stortinget gikk fra hverandre, kommet i en stilling som ikke er blitt meget forandret. Der var dengang avgitt meddelelser om forhandlingenes gang, deres avslutning i London, og disse meddelelser var oversendt Stortinget som hemmelige dokumenter og blev tatt under behandling av den forsterkede konstitusjons- og utenrikskomite. Arbeidet med denne sak har imidlertid heller ikke kunnet hvile i departementet, idet der utover høsten innkom en hel del uttalelser fra myndigheter som var spurt om svar, og endelig måtte regjeringen ta standpunkt til selve spørsmålet. Den stilling saken var kommet i, førte til det resultat at regjeringen fant at den måtte stilles i bero.

Utenriksministeren har vært tilstede i utenrikskomiteen, hvor spørsmålet har vært drøftet. Der blev også talt om fremgangsmåten i formell henseende. Saken er nemlig en smule pinlig av hensyn til forholdet til Storbritannia, og det gjelder jo i høi grad at dens

endelige avslutning blir slik, at der ikke blir nogen brodd eller bitterhet tilbake i forholdet mellem de to land. Jeg har grunn til å tro, at ved den måte, hvorpå der nu blir gått frem, skal dette lykkes. Jeg har stadig holdt den britiske sendemann à jour, og sagt ham hvorledes det lå an. Hensikten er nu, at der fra regjeringens side skal avgis en offentlig meddelelse, som bygger på de hemmelige meddelelser og tar med i størst mulig utstrekning alt, som kan tas med. Herom må der selvfølgelig konfereres med Storbritannia, slik at der ikke av de ting, som angår det, tas med noget, som det ikke ønsker medtatt. Meddelelsen blir nokså uttømmende, men går ikke i detalj i samme utstrekning som de hemmelige stortingsmeddelelser, men jeg håper, at det skal ta så meget med, at man virkelig får et levende og objektivt inntrykk av hele saken og dens gang. Jeg har grunn til å tro, at Storbritannia ikke vil motsette sig en slik offentliggjørelse. Den vil da bli sendt til Stortinget, og meningen var da, såvidt jeg har forstått konstitusjonskomiteen, at den i tilslutning til denne meddelelse vil avgi en offentlig innstilling, slik at der som avslutning på denne vidløftige sak foreligger en offentlig regjeringsmeddelelse med innstilling fra konstitusjonskomiteen, som begge blir redigert slik, at de ikke kunde virke støtende eller sårende på den annen forhandlende part. Når denne meddelelse kan avgis, kan jeg ikke med bestemthet si. Den er praktisk talt ferdig fra utenriksdepartementets side, og avtrykk er sendt konstitusjonskomiteens medlemmer, men vi må høre litt nærmere fra Storbritannia, forinnen offentliggjørelse kan finne sted. Den britiske regjering har nemlig lyst til, at en tilsvarende meddelelse kan avgis i parlamentet omtrent på samme tid som den norske.

Toll- og handelsspørsmål.

Jeg vil nevne endel andre spørsmål. Der er forskjellige toll- og handelspolitiske spørsmål, som har voldt utenriksdepartementet adskillig arbeide, og som heldigvis må sies å være blitt løst på en ganske tilfredsstillende måte. Med Tyskland har der vært en del diskusjon av tollpolitisk art, og det har lykkedes å nå frem til et resultat, som må sies å være bra for Norge. Det viktigste av disse spørsmål - og jeg nevner det spesielt - er tollene på norske sardiner. Mange land har sluttet sig til den opfatning, at den norske sardin ikke er en egentlig sardin, og at de følgelig kan stille sardiner fra Spanien, Frankrike og Portugal i en gunstigere stilling enn den norske sardin, hvilket i høi grad vil være skadelig for den norske brislingeports chancer i disse land. Efter lange forhandlinger lykkedes det imidlertid å få Tyskland til å gå med på en toll for norsk brisling, som svarer til tollene på den portugisiske og spanske sardin, som man hadde satt i en gunstigere stilling, og også i Østerrike og Japan, med hvilke land vi har hatt det samme spørsmål oppe, har det lykkedes å få den norske brisling i tollteknisk henseende behandlet på samme måte som sardinen. Med Sverige er der opstått et lignende spørsmål. Det viste sig å være av rent retslig art, idet det retslig blev avgjort, at den norske sardin ikke var det samme som disse fremmede. Men også der har vi godt håp om å nå frem til en løsning, idet den svenske regjering har vist stor imøtekommenhet for å få spørsmålet løst. Det samme gjelder Polen og Tsjekko-Slovakiet, og derved er nogen av de viktigste land, som har interesse for den norske brislingeport, åpnet på de samme vilkår som for sardiner fra de fremmede land.

Smugling til U.S.

Et annet spørsmål av tollpolitisk art, som det er av interesse å nevne, er smuglingen ved de Forenede Staters kyster, og jeg nevner det, fordi regjeringen nettop i disse dage er kommet med en lov, som setter straff for norske skibsredere og disponenter, som anvender sine skib i smugling. Dette lovarbeide, som har tatt nokså lang tid, og trent nokså lang forberedelse, har hatt og har sin store politiske betydning overfor de Forenede Stater. Allerede ifjor, da det kom op, at norske skib deltok i "rumrunning" var de Forenede Staters regjering meget takknemlig for den interesse, den norske regjering viste for å forhindre norske skibes deltagelse. Det lovforslag, som er utarbeidet, søker å ta hensyn på alle kanter og søker å nå frem til en ordning, hvorved norske skibsredere og norske disponenter ikke lenger kan delta i denne smugling. Nu vil jeg legge til, at nogen stor smugling fra norsk side har det neppe vært. Det har gang på gang hendt, at norske redere uten sitt vidende er kommet op i smuglingshistorier. Jeg hadde personlig for ikke lang tid siden i utenriksdepartementet et ganske eiendommelig eksempel på, hvorledes slikt kan hende, og det var dobbelt ubehagelig, for det skib, som var knepet i smugling, bar mitt navn, "Joh. Ludw. Mowinckel". Det var grepet i opiumsmugling, og det er ganske betegnende, at da Folkenes forbunds sekretariat sendte meddelelsen inn til utenriksdepartementet om denne historien, satte det ikke på brevet, hvad det alltid pleier å gjøre: "Hans excellense, utenriksminister Joh. Ludw. Mowinckel" - men undlot å sette navnet, fordi det formodentlig syntes, det var litt pinlig å sette smuglerskibets navn i teksten og det samme navn i titelen. Skibet tilhørte heldigvis ikke mig, men en annen bergensreder. Han var ganske uskyldig, og såsnart han fikk høre det, satte han himmel og jord i bevegelse for å få saken opklart. Skibet var tidsbefraktet, og det viste sig at befrakteren på en eller annen måte hadde fått opium inn i det.

- Disse smuglerier skjer i virkeligheten ofte uten at reder eller disponent har noget med det å gjøre. Det er heldigvis meget sjelden, tror jeg, at norske redere eller disponenter innlater sig på sådant. Men nettop derfor er det ikke noe støtende likeoverfor norske skibsredere eller disponenter, at man får en lov som forbyr den slags ting. Og dette lovarbeide fra den norske regjering side har, som sagt, i de Forenede Stater gjort det beste inntrykk. Det er ganske betegnende, at for ikke mere enn 8 dage siden kom den amerikanske sendemann - før han kjente noe til at loven var blitt ferdig og proposisjon fremsatt - til mig med en skrivelse fra det amerikanske utenriksdepartement, som uttaler sig meget anerkjennende likeoverfor den norske regjering for dens bestrebelser og arbeide på dette område, og den bistand som blir ydet de Forenede Stater for å hindre eller vanskeliggjøre smuglingen.

Grønland.

Jeg kommer nu til mere nærliggende, men derfor ikke mindre interessante ting. Jeg begynner med Grønlandsspørsmålet, et spørsmål som i grunnen alltid eksisterer. En norsk regjering må alltid være optatt med det, fordi våre aktive interesser langs Grønlands kyst er så store og voksende. Man kan ikke si at de har utviklet sig mindre tilfredsstillende; jeg synes at de i det hele

tatt har utviklet sig tilfredsstillende. De forhåbninger som jeg for min part knyttet til Øst- Grønlandsavtalen, er opfylt. Jeg har ikke hatt nogen skuffelser av denne avtale, og jeg tror heller ikke at andre som kjenner til den, som virkelig har arbeidet med den og vært med på forberedelsen - jeg kan visstnok i så henseende påberope mig konstitusjonskomiteens ærede formann -, jeg tror ikke de er skuffet. Avtalen var jo litt av et unikum, en merkelig avtale, som også vakte oppmerksomhet ute, fordi to land, som ikke kunde bli enige om et suverenitetsspørsmål, blev enige om å opprettholde hver sin opfatning. Det ene land sier: "Vi er suverene over dette land", det annet land sier: "Nei, vi betrakter landet som ingenmanns land", og så går begge land frem og så å si lever efter disse to forskjellige opfatninger. Vi lever efter vår opfatning, og - som jeg har sagt mange ganger før - der ligger ikke nogen hindring for norsk virksomhet, norsk ekspansjonstrang, norsk initiativ på Øst- Grønland. Nordmennene kan som alltid før gjøre akkurat hvad de vil, det er i praksis et ingenmannsland. Den omstendighet at Danmark der oppe har anlagt en ny koloni, i Scoresby Sund, kunde ikke vært undgått, selv om Danmark aldri hadde gjort krav på nogen suverenitet, idet det selvfølgelig også i et ingenmannsland er mulig for andre å sette sig ned. Det hadde også vært mulig for oss, hvis vi hadde villet det, å sette oss fast på et bestemt sted. Jeg vil gjerne legge til, at jeg har ikke stor tro på hele Scoresby Sund-kolonien. Jeg tror den er et utslag av dansk agitasjon, og jeg vil nødigg uttale mig nærmere om denne koloni før nogen år er gått. - Det som atter ifjor bragte Øst-Grønlandsspørsmålet op i forgrunnen var, at Danmark inngikk mestbegunstigelsesavtaler med Storbritannia og Frankrike. Vi er ikke sikker på hvem som har tatt initiativet til disse mestbegunstigelsesavtaler. Efter alt hvad vi vet, har Storbritannia selv tatt initiativet til den dansk-britiske avtale, men selvfølgelig kan det godt tenkes at Danmark har vært interessert i dette for derigjennem atter å få understreket den suverenitetsanerkjennelse, som Storbritannia har ydet Danmark. Ut fra det forhold hvori Storbritannia stod til Danmark med hensyn til Øst-Grønland er det hele ganske naturlig. Vi kan beklage at dette er skjedd, kan kanskje også si at det hadde vært det heldigste og hensynsfulleste om Danmark hadde latt det være; men er initiativet reist av Storbritannia, vilde det vært meget vanskelig for Danmark å la det være. Og hvad selve realiteten angår, så sier det sig selv, at Storbritannia, som har anerkjent Danmarks suverenitet lenge før vi begynte Grønlands-forhandlingene, ikke kan opnå noget på Øst-Grønland uten gjennom Danmark. Oss gav disse mestbegunstigelsesavtaler en kjærkommen anledning til å understreke vårt syn og vår opfatning med hensyn til Øst- Grønland, først like overfor Storbritannia og siden likeoverfor andre land. Den 25. september 1925 innleverte den norske sendemann i London en note til den britiske utenriksminister, hvori han under henvisning til den norsk-danske overenskomst om Øst-Grønland med dertil hørende noteveksling av 9. juli 1924, henledet det britiske utenriksministeriums oppmerksomhet på at den norske regjering ikke har anerkjent dansk suverenitet over hele Grønland. Efter at der hadde funnet sted noteveksling mellem den franske sendemann i Kjøbenhavn og den danske utenriksminister datert 12. og 19. oktober 1925 angående tilsvarende mestbegunstiget behandling for franske statsborgere, selskaper og skib i Øst-Grønland, blev legasjonen i Paris instruert om ved lignende henvendelser til det franske utenriksministerium å henlede oppmerksomheten på at den norske

regjering ikke har anerkjent dansk suverenitet over hele Grønland. Og da vi tenkte det var like godt å foregripe begivenhetenes gang, blev samtidig legasjonene i Berlin, Helsingfors, Lissabon, Madrid, Moskva, Stockholm, Haag, Tokio, Rom og Washington instruert om å gjøre lignende henvendelser til de respektive utenriksministerier, hvorved altså vår opfatning av Øst-Grønland som ingenmannsland blev understreket.

Hvad nu den annen viktige del av Grønland - Vest-Grønland - angår, er spørsmålet der adskillig mere komplisert. Det er jo nemlig Vest-Grønland som kan sies å ha størst interesse for vårt økonomiske liv. Mens Øst-Grønland efter hele sin natur og sine forhold alltid vil bli vanskelig tilgjengelig, så er Vest-Grønland et arbeidsfelt, hvor ikke minst nordmenn kan tumle sig, ikke alene til ære for sitt land, men til fordel for sig selv. Og en dag står vi vel overfor spørsmålet i en mere konsentrert form, om hvorledes norsk utenrikspolitikk vis à vis Vest-Grønland skal forme sig. Personlig tror ikke jeg, at Vest-Grønland behøver eller bør sette ondt blod mellem Norge og Danmark. Jeg vilde betrakte det som en stor ulykke: jeg tror hverken det behøver det eller bør det. Personlig mener jeg at de gjør en dårlig gjerning mot Norge, som bruker Vest-Grønland til å sette ondt blod mellem landene. Men spørsmålet vil sikkert kreve et norsk utenriksstyres og en norsk regjeringens fulle oppmerksomhet. Jeg tror at man i vennskap med Danmark i utviklingens medfør litt efter litt kan vinne en posisjon på Vest-Grønland så sterk som våre interesser fortjener det. Jeg tror, at litt efter litt vil den stilling hvori Danmark holder Vest-Grønland, måtte forandres overensstemmende med en moderne tids syn på disse forhold. Havner må åpnes, adgang til virksomhet må gis, og da, hr. president, da vil vi, hvis vi befinner oss på en vennskapelig fot med Danmark, ut fra vår egen styrke, våre egne evner og egenskaper komme i første rekke. Og jeg tror at vi allerede har hatt en liten praktisk prøve på denne vennskapelige politikk. Det var av stor interesse for norske fangstmenn å få åpnet nogen flere havner enn dem som tidligere var åpnet på Vest-Grønland. Der var tre havner åpnet, hvor fangstmenn kunde komme inn for å få vann og proviant, i det hele for å hvile, - la oss bruke det uttrykk. Ifjor lykkedes det å få ytterligere to havner åpnet. Vi hadde nevnt at det for de norske fangstmenn vilde være av den største interesse å få tre havner åpnet. Det blev da svart at to skulde åpnes, men hvad den tredje angikk, var der visse undersøkelser som måtte foretas før slik åpning fant sted. Og personlig tror jeg at også den tredje havn vil kunne åpnes. Jeg har imidlertid ikke gjort noget i den retning ennå, for utover høsten syntes jeg ikke at atmosfæren var så tiltalende mellem de to land, at jeg hadde lyst til å nærme mig Danmark med dette spørsmål. Man skal velge besøkelsenes øieblikk, hvor det gjelder den slags ting. Men jeg håper allikevel at det skal lykkes innen sommerens fangst begynner, å få også den tredje havn åpnet, under forutsetning av at linjene for vår Grønlandspolitikk i alt vesentlig blir de som jeg her har optrukket. Jeg vet ikke, om der står bevisste og ansvarlige politikere bak kravet om at vårt mål skal være så å si å erverve Vest-Grønland tilbake for å legge det inn under norsk suverenitet, - jeg vet det ikke, men sikkert er det, at hvis dét blir norsk politisk linje, så vil bestrebelsene for vennskapelig å sikre våre rettigheter på Vest-Grønland bli i høi grad vanskeliggjort.

Vår voldgiftspolitik.

Disse Grønlandske spørsmål kan jo være en passelig og naturlig introduksjon til den store sak som vil danne avslutningen for min utredning idag, nemlig den internasjonale voldgiftspolitik som regjeringen har ført, og som har satt resultater i de nordiske voldgiftsoverenskomster. Det er en voldgiftspolitik, som jo ikke er fra idag eller fra igår, men som er eldre enn norsk selvstendig utenrikspolitik. Det er en politikk som det norske Storting knesatte, før vi hadde fått vårt eget utenriksvesen, som det begynte allerede i 1890 ved sin berømte adresse om voldgiftstraktater mellom folkene. Det er den politikk som har ført til, at denne forsamling er beæret med utdelingen av Nobels fredspris. I 1890 kom Stortingets første adresse, i 1897 den neste, og den var enstemmig. Dengang tenkte man sig ennu ikke voldgiften helt omfattende. Men litt efter litt vokste også det krav frem i utviklingens medfør, at voldgift for virkelig å kunne bli et fredsinstrument mellom landene, ikke måtte være beheftet med undtagelsesklausuler, og Norge har alltid vært i spissen for denne bevegelse.

Karlstadoverenskomstens voldgiftskonvensjon betegner et stort fremskritt - det var Norges krav mot de svenske vilkår for unionsopløsningen - men den har undtagelser: "Uavhengighet, integritet og vitale interesser". Den har dog samtidig den ganske eiendommelige bestemmelse, at hvis der opstår tvist om et spørsmål er av vital interesse, skal domstolen avgjøre det. Denne bestemmelse gjelder bare de "vitale interesser", ikke "uavhengighet" eller "integritet". - Den neste voldgiftsavtale av interesse i denne forbindelse er voldgiftsavtalen med Danmark av 1908. Denne avtale, som spiller inn i bedømmelsen av situasjonen nu, er også meget vidtgående. Den er et skridt videre frem, idet de "vitale interesser" er utgått av undtagelsesbestemmelsene. Der står igjen bare "uavhengighet og integritet". Og man bør legge merke til, at det er landene selv, som avgjør, om det er uavhengighets- eller integritetsspørsmål en tvist gjelder.

I 1911 reiste den interparlamentariske gruppe i Stortinget spørsmål om ubetingede voldgiftsavtaler. Stortinget besluttet saken oversendt regjeringen. Regjeringen nedsatte da en komite med minister Hagerup som formann, kommandør Gade, Joachim Grieg og Chr. Lange som medlemmer. Denne komites hovedoppgave var å forberede den 3dje Haagerkonferanse, men den skulde også uttale sig om den interparlamentariske gruppes forslag. I 1913 avgav den sin innstilling, og innstillingen anbefaler ubetingede voldgiftsavtaler. Så kom krigen, som stoppet iallfall i det vesentlige dette fredsarbeide. Efter krigen nedsattes en komite, som skulde uttale sig om vår stilling til Folkeforbundet, og denne komite henviser naturligvis sterkt til våre tradisjoner og vårt tidligere arbeide på

voldgiftspolitikens område. Denne komite bestod til å begynne med av Hagerup, Grieg og Lange. Senere gikk Hagerup ut, og Blehr og jeg kom inn. I 1919 forelå dens uttalelse, og denne uttalelse blev lagt til grunn for den delegasjons instruksjoner, som på regjeringens vegne skulde forhandle i Paris om endringer i utkastet til forbundspakten. Pariserdelegasjonen bestod av justitiarius Beichmann, Johan Castberg og professor Lie. I de instruksjoner, som denne delegasjon fikk, heter det, at den skal arbeide for, at alle konflikter blir underkastet voldgift. Det uttales, at det er ønskelig, at Norge gjør gjeldende, at ethvert forbehold i forpliktelsen til å ta sin tilflukt til voldgift, basert på

konfliktens art eller opprinnelse, bør sløifes. Og delegasjonen hevdet overensstemmende hermed, at alle innskrenkninger i den obligatoriske voldgift med hensyn til arten eller opprinnelsen av tvisten burde bortfalle.

De nordiske voldgiftsavtaler.

Dette nevner jeg som bakgrunn for det, som nu kommer. Den norske regjering - jeg nevner den nuværende, men visselig også tidligere norske regjeringer - har stadig hatt for øie spørsmålet om ikke Norge kunde avslutte ubegrensede voldgiftsavtaler. Der har vært forhandlet både med Tyskland og med andre stater om denne slags avtaler. Den første ubetingede voldgiftsavtale som er nådd frem til undertegning for Norges vedkommende er voldgiftsavtalen med Sverige, som blev undertegnet i november ifjor. Det var nokså nærliggende, at det måtte være med de nordiske land, at vi først nådde frem til praktiske resultater. De har jo alle fulgt denne politikk, de har jo også stadig vært sammen og drøftet denne politikk. Vi har noget som heter "den interparlamentariske union", hvori størstedelen av Stortingets medlemmer er med, og som igjen har skapt noget som heter "det nordiske forbund". Hvert år kommer parlamentsmedlemmer og regjeringsmedlemmer fra de nordiske land - nu også Finnland - sammen for å drøfte spørsmål, som står i forbindelse med internasjonal fredspolitik. Det var en av de gledeligste foreteelser, at selv under krigen holdtes denne tråd vedlike, og på det område har der aldri vært nogen uenighet, hvor det gjaldt å nå frem til rettsregler på det mellempolitiske område.

I 1924 blev der mellem de nordiske land avsluttet overenskomster om tvungen forliksmegling i alle stridigheter. Men dette var bare det første skritt. Da Karlstadoverenskomstens voldgiftskonvensjon skulde fornyes efter utløpet av den tid, den var gjeldende, blev det i februar ifjor fra norsk side forespurt i Stockholm, om den svenske regjering vilde være villig til å avslutte en overenskomst med Norge om at alle tvister henskytes til internasjonal rettsavgjørelse overensstemmende med det standpunkt, som Norge hadde tatt likeoverfor disse spørsmål. Efter at det svenske utenriksdepartement hadde svart imøtekommende blev det i forbindelse med en noteveksling av 23. oktober 1925 angående fornyelsen av Karlstadoverenskomstens voldgiftskonvensjon, uttrykkelig uttalt, at de to regjeringer var beredt til straks å opta forhandlinger om en ny almindelig voldgiftskonvensjon. I begynnelsen av november åpnedes disse forhandlinger i Oslo, og i løpet av få dage var saken i orden. Jeg behøver ikke her å komme inn på nogen analyse av voldgiftsavtalen med Sverige - den vil jo bli forelagt Stortinget, så det blir god anledning til å drøfte dens innhold. Den blev undertegnet i Oslo den 25. november. Det var begge regjeringers hensikt at lignende forhandlinger straks skulde søkes optatt med de øvrige nordiske land. Forhandlingene mellem Norge og Danmark kom imidlertid ikke istand på norsk initiativ - ikke fordi jeg manglet lyst eller mot til å ta initiativet; men fordi Danmark forekom mig.

- Det var min hensikt å gå til Danmark som jeg gikk til Finnland å innby til forhandlinger om ubegrenset voldgiftstraktat, men Danmarks innbydelse kom først. Den 2den desember spurte den danske regjering den norske regjering om den vilde gå til sådanne forhandlinger. Men bare tenke sig det billede, at den norske

regjering hadde svart nei til en slik innbydelse fra den danske regjering, men bare tenke sig det! Selvfølgelig svarte den norske regjering ja, og forhandlinger blev straks optatt og førte til det ønskede resultat. Avtalen blev ikke undertegnet før Stortinget trådte sammen, fordi Stortinget trådte sammen nettop da den var ferdig til undertegning. - Jeg følte det derfor som en plikt å forelegge saken for Stortingets utvidede utenrikskomite for at jeg kunde bli veiledet med hensyn til den fremgangsmåte som burde anvendes. -

Jeg ønsker nu å omtale avtalen med Danmark litt nærmere. Bortsett fra vår almindelige sympati for mellempfolkelige avtaler av denne art med våre naboland, fant vi at der var ganske spesielle forhold som gjorde at det var ønskelig at vi fikk en sådan avtale nettop med Danmark. Vi hadde, som jeg sa isted, en voldgiftsavtale med Danmark av 1908. Denne avtale er som sagt obligatorisk for voldgiftens vedkommende, bortsett fra hvor det gjelder landenes uavhengighet og integritet. Nu har vi intet spørsmål utestående med Danmark hvor det gjelder Norges uavhengighet og integritet. Jeg kjenner ikke noget, og jeg kan ikke tenke mig noget. Men vi har spørsmål utestående med Danmark som nok kan sies å berøre Danmarks uavhengighet og integritet. Jeg har ikke særlig lyst til, selv for lukkede døre, å komme nærmere inn på dette, som jeg jo får anledning til å drøfte i utenrikskomiteen når så langt kommer. Vi syntes altså at det var heldig å få en avtale med Danmark som blir altomfattende, slik at begge land, hvor det gjelder voldgiftsplikt, praktisk talt blir likestillet i en hvilken som helst konflikt som måtte komme op. Så var det en ting til som spillet en rolle, nemlig at voldgiftsavtalen av 1908 var en rent juridisk avtale, mens det i de nye avtaler både med Sverige og Danmark uttrykkelig er sagt, at voldgiftsdomstolen skal bygge på "grunnsetningene for rett og billighet". Og dette med "grunnsetningene for rett og billighet" tilla vi en meget stor vekt. Det var jo nokså naturlig, at i forholdet mellom oss og Sverige og mellom oss og Danmark burde rett og billighet tre i den strenge jus' sted. I forholdet til disse land, hvortil vi har vært knyttet og er knyttet med så mange bånd, historiske bånd, kulturelle bånd, forretningsmessige bånd, bør rett og billighet spille en stor rolle. Og det er nettop det bærende prinsipp for voldgiftsavtalen både med Danmark og Sverige, at "grunnsetningene for rett og billighet" skal anvendes.

Jeg vil nu lese op et kort promemoria, utarbeidet av vår folkerettskonsulent, dr. Castberg, om den nye norsk-danske voldgiftskonvensjon sammenlignet med den bestående ordning, fordi jeg tror det kan være veiledende for Stortingets medlemmer:

"Norge og Danmark har i 1921 for et tidsrum av 5 år akseptert den fakultative bestemmelse som er tilknyttet vedtektene for den Faste Internasjonale Domstol i Haag. Derved er Norge og Danmark begge forpliktet til å akseptere den faste internasjonale domstols avgjørelse i de tvister av juridisk art som er opregnet i vedtektenes art. 36. (Opregningen omfatter i virkeligheten alle tvister av juridisk art.)

Forpliktelsen vil, overensstemmende med den henstilling som blev vedtatt på siste forsamling i Folkenes Forbund og overensstemmende med statsministerens uttalelse på forsamlingen, bli fornyet for Norges vedkommende. Den vil utvilsomt også bli fornyet av Danmark.

Tvister, som ikke ifølge den fakultative bestemmelse henhører under den faste domstols domsmyndighet, kan hver part kreve avgjort

av en voldgiftsrett overensstemmende med voldgiftskonvensjonen mellom de to land av 8. oktober 1908. Denne konvensjon tar dog det forbehold at tvister ikke kan kreves avgjort ved voldgift, forsåvidt de berører de respektive lands uavhengighet eller integritet. Fra dette forhold gjør konvensjonen en undtagelse, idet nemlig spørsmål om fortolkning eller anvendelsen av overenskomst mellom partene kan kreves avgjort ved voldgift selvom tvisten skulde berøre uavhengigheten eller integriteten.

Ifølge en protokoll som er tilknyttet konvensjonen, avgjør hver part selv spørsmålet om en tvist er av den art at den ifølge konvensjonen kan undtas fra den obligatoriske voldgift.

Konvensjonen gjelder for 10 år ad gangen, regnet fra 8. oktober 1908, idet den kan opsies minst to år før en 10 års periodes utløp.

Hvis en tvist mellom Norge og Danmark hverken henhører under den Faste Internasjonale Domstol eller under voldgift ifølge voldgiftskonvensjonen, kan den kreves forelagt den forliksnevnd på 5 medlemmer som er opprettet i henhold til konvensjonen mellom Norge og Danmark av 27. juni 1924.

Vi står i kraft av disse traktatforhold i følgende stilling:

Opstår der en rent juridisk tvist mellom Norge og Danmark, påstår vi for eksempel, at danske myndigheter har opbragt et norsk fangstfartøi utenfor det grønlandske sjøterritorium, kan såvel Norge som Danmark forlange spørsmålet om erstatning og eventuelt andre rettsfølger av denne begivenhet forelagt for den faste internasjonale domstol i Haag.

Opstår der en helt ikke-juridisk tvist, idet Norge krever for eksempel, at Danmark skal gi norsk fangst gunstigere vilkår på Vest-Grønland, og vi til støtte herfor alene anfører økonomiske, historiske og nasjonale hensyn, kan hver part kreve saken avgjort ved voldgift.

Om derimot engang i fremtiden et norsk krav på ikke-juridisk grunnlag skulde bli fremsatt vedrørende selve den danske høihetsrett over nogen del av de gamle norske biland, da kan ganske visst ikke Norge undslå sig for å la dette krav pådømme ved voldgift. For kravet vedrører hverken Norges uavhengighet eller dets integritet. Derimot vil Danmark kunne nekte å la tvisten avgjøre ved voldgift i henhold til konvensjonen av 1908, idet Danmark vilde kunne hevde, at kravet vedrørte det danske rikets integritet og derfor ikke går inn under voldgiftsforpliktelsen etter konvensjonen.

Det må erindres, at Danmark ifølge protokollen, som er tilknyttet denne konvensjon i tilfelle selv vil ha å avgjøre spørsmålet om kravet kunde kreves undtatt fra voldgift. Et norsk krav som det sistnevnte vil altså efter den nu bestående ordning kunne kreves voldgiftsbehandlet av Danmark, men ikke av Norge. Norge vil alene kunne kreve en meglingsbehandling i henhold til konvensjonen av 1924.

Den dansk-norske voldgiftsavtale som nu er undertegnet vil i den henseende det her gjelder medføre følgende endringer:

Rettstvister (av den art som er omhandlet i artikkel 36 i den faste internasjonale domstols vedtekter) vil som før henhøre under den faste domstol.

Andre tvister skal hver part kunne kreve henskutt til den faste forliksnevnd, som er opprettet i henhold til konvensjonen av 1924. Hvis en tvist av denne art ikke blir bilagt som følge av nevndens

behandling, vil hver part kunne kreve tvisten avgjort av en voldgiftsdomstol. Og denne forpliktelse er helt uten forbehold.

Med andre ord, et norsk ikke-juridisk krav vedrørende Danmarks høihetsrett over de gamle norske biland vil etter den nye konvensjon kunne kreves innbrakt prinsipalt til meglings, subsidiært til voldgift ikke bare av Danmark som nu, men også av Norge."

Hertil kommer så den annen betraktning som jeg gjorde gjeldende isted, at tvister som henskytes til voldgift skal avgjøres "etter grunnsetningene for rett og billighet". I den offisielle danske oversettelse av den faste internasjonale domstols vedtekter er dette uttrykk "rett og billighet" brukt som oversettelse for det latinske uttrykk "ex æquo et bono", hvilket juristene i utenriksdepartementet tillegger nogen betydning i denne forbindelse.

En ting til må jeg nevne, mens jeg er ved den danske voldgiftsavtale. Det er den tilleggsprotokoll hvori er sagt, at også tvister som "har sin grunn i kjensgjerninger, som er opstått før overenskomstens avslutning", skal inn under voldgiftsavtalen. Det har ikke vært nogen dissens om denne bestemmelse, og når det her er en forskjell mellom den danske og den svenske avtale, er det en ren tilfeldighet. Det skyldes den omstendighet som også blev nevnt under forhandlingene, at i den tidligere svensk-norske voldgiftsavtale, Karlstadavtalen, der var det ikke nevnt noget om avtalens tilbakevirkende kraft. Det blev sagt fra svensk side, at grunnen hertil var den, at man anså det for en selvfølge at tvister av den art også måtte komme med under voldgiften. I den danske voldgiftsavtale av 1908 var en sådan bestemmelse uttrykkelig nevnt, og det vilde derfor ha vært følt som en brist eller mangel ved den nye voldgiftsavtale, om ikke bestemmelsen var kommet med. Hvad nu denne mangel i den svenske avtale angår kan jeg meddele, at da dette spørsmål blev reist også fra dansk side under de dansk-svenske forhandlingene i Stockholm, blev det av den svenske regjering svart, at den ønsket ikke å ha en annen bestemmelse i den danske avtale enn i den norske, men den svenske regjering vilde, når den fremla sin proposisjon til riksdagen om disse avtaler uttrykkelig ta inn i proposisjonen en uttalelse om at forutsetningen for alle avtaler skulde være, at også tvister som har sin grunn i kjensgjerninger som er opstått før overenskomstens avslutning, skal være med under avtalen.

Jeg kommer nu til den siste av de nordiske voldgiftsavtaler, avtalen med Finnland. Der forhandles i disse dage om denne, og den vil i alt vesentlig bli bygget på det samme grunnlag som de to øvrige, idet det dog sannsynligvis vil bli foretatt en endring som har sin betydning, uten at jeg vil overvurdere den betydning. Mens det, som foran nevnt, både i den danske og den svenske avtale står, at voldgiftsbehandlingen skal bygge på "grunnsetningene for rett og billighet", så vil det i den finske avtale sannsynligvis komme til å stå at voldgiften skal bygge på "reglene i artikkel 38 i vedtektene for den faste domstol for mellempfolkelig rettspleie". Og det vil si, at det som blir lagt til grunn for avgjørelsen av tvistene mellom Norge og Finland blir et mere juridisk grunnlag, idet disse rettsregler i artikkel 38 bestemmer, at grunnsetningene for rett og billighet - ex æquo et bono - bare kan anvendes, når begge parter er enig om at de skal anvendes. Jeg har grunn til å tro, at Finland selv ønsker denne forskjell i avtalene. Vårt forhold til Finland er et noget annet enn vårt forhold til de øvrige nordiske riker. Det er som jeg sa

isted, vår historie, de mange omstendigheter som har knyttet og knytter oss sammen, som gjør det naturligt at Sverige, Danmark og Norge gjensidig har funnet det riktig og rimelig at "rett og billighet" blir grunnlaget for voldgiftsavgjørelse mellem dem.

Jeg har ikke mere å si. Naturligvis kunde der være mere, men jeg håber jeg har gitt Stortinget et nogenlunde fyldig inntrykk av begivenhetenes gang også hvor det gjelder disse voldgiftsavtaler. Vi får nu alle avtaler undertegnet og da vil de samlet bli fremlagt for Stortinget. Denne fremgangsmåte som anvendes efter samråd med utenrikskomiteen, synes mig både rigtig og heldig, for i en så viktig sak som denne skal man se det hele i sammenheng, og det henger også nær sammen.

Jeg vil legge til, at den norske regjering har vært glad og lykkelig over at den på denne vei mot fred mellem folkene er nådd frem til den viktige stasjon som heter ubetingede voldgiftsavtaler mellem de nordiske riker. Den har følt sig i full overensstemmelse med norsk bevisst utenrikspolitikk på dette område i de siste 35 år. Men den har også følt sig i full overensstemmelse med den tidsånd, med det syn på forholdet mellem folkene, som fikk sitt uttrykk i overenskomstene i Locarno.²

Presidenten (Lykke): Da det vesentlige av det som er omhandlet i statsministerens redegjørelse vil komme frem til behandling for Stortinget senere, vil presidenten anta at der ikke kan være grunn idag til å opta nogen almindelig utenrikspolitisk debatt. Men der kan dog være de, som gjerne vil stille spørsmål til utenriksministeren for å få supplerende opplysninger, og presidenten spør da, om nogen forlanger ordet?

Hambro: Jeg tror, at alle Stortingets medlemmer er stats- og utenriksministeren taknemmelig, fordi han allerede på et så tidlig tidspunkt har git Stortinget et slikt utenrikspolitisk exposé som det han har git idag. Og jeg er helt enig med presidenten i, at leiligheten ikke opfordrer til nogen diskussion om de enkelte spørsmål, som stats- og utenriksministeren har berørt, og som vel samtlige vil vende tilbake til Stortinget i den ene eller den anden form slik, at de efter å være komitebehandlet kan optas til drøftelse. Men jeg vil allikevel få lov å berøre enkelte av de saker, utenriksministeren nevnte, dels for å stille ham et par spørsmål, dels for å gi et par opplysninger og dels også for å gjøre visse reservasjoner.

Utenriksministeren nevnte - jeg vil prøve å ta sakene i den orden hvori de kom - utenriksministeren nevnte forhandlingene med England om sjøgrensen og den måte hvorpå man tenker å gi meddelelse til almenheten om denne sak. Utenriksministeren nevnte, at man i regjeringen tenkte å avgi en offentlig meddelelse i den utstrekning hvori man fra engelsk side var enig i, at sakens detaljer kunde offentliggjøres. Jeg tror det vilde være heldig, og jeg tror også å kunne gå ut fra at der er enighet om, at spørsmålet om i hvilken utstrekning man skal offentliggjøre, vil bli nærmere drøftet mellem utenrikskomiteen og utenriksministeren. Det er en hel rekke av de ting som inneholdes i de hemmelige dokumenter som efter utenrikskomiteens oppfatning ikke bør offentliggjøres, med mindre de offentliggjøres i sin helhet og med norsk kommentar samtidig.

² Hit gjengitt etter trykt, hemmelig referat.

Kan det ikke ske vil det neppe gavne norsk standpunkt og norsk rettsstilling at det overhodet blir trykt, at forhandlinger av denne art har vært ført mellom norske menn og representanter for en fremmed nation.

I denne forbindelse nevner jeg, at utenriksdepartementet, som holder utenrikskomiteen meget vel à jour med, hvad der er passert i denne sak, nylig har sendt komiteen en skrivelse fra legasjonen i London bilagt med visse presseutklipp. Det sees av disse presseutklipp, at engelske aviser i fiskeridistriktene, særlig i Grimsby og Hull, - aviser som naturligvis til stadighet har hatt uvelvillige artikler mot Norge - i den siste tid har insinuert på en temmelig odios måte, at mens de norske opsynsskibe i Finmark lot opbringe engelske trålere som fisket innenfor grensen, lot de samtidig de tyske trålere, som fisket ennu nærmere under land, uantastet. Det er en selvfølge, at dette strider mot al virkelighet. Men det kan ikke ses, at legasjonen i London har gjort nogetsomhelst for å berigtige disse ting. Vi har nu inndrat presseattachéstillingene av økonomiske hensyn.

Av og til viser det sig, at det kunde være nyttig å ha hatt en presseattaché å kalle på, medmindre en legasjon kan instrueres om, at den beriktiger særlig ondartede pressemeddelelser, som fremkommer i det land, hvor legasjonen er akkreditert. Det hendte tidligere i sommer, at der i de samme aviser i fiskeridistrikterne i England - så store og ansette blader som "Yorkshire Post", for å ta det største av dem - stod misvisende meddelelser om de forhandlinger, som var ført i London, meddelelser av den art, at de var egnet til materielt å skade norske interesser og å gi de utgående engelske fiskefartøier opplysninger, som var helt i strid med de faktiske forhold. Også den gang innskrenket legasjonen i London sig til å oversende presseutklipp til utenriksdepartementet, og nogen beriktigelse av de særlig uheldige opplysninger i den engelske presse er til dato ikke kommet inn. Jeg tror, det vilde være nyttig, om legasjonene, eventuelt generalkonsulatene, hadde en generell instruks om å prøve - gjerne efter innhentet ordre fra utenriksdepartementet i hvert enkelt tilfelle - å beriktige feilaktige anførseler om norske forhold, når det kunde sees, at disse anførsler var egnet til å skade viktige norske interesser. Det har de utvilsomt vært i dette tilfelle, fordi de i de engelske distrikter, hvor man er sterkt interessert i denne sak, søkte å spre den forestilling, at vi begunstiger tyskerne på englendernes bekostning, hvilket - det sier sig selv - i særegen grad er skikket til å sette ondt blod. Jeg vilde gjerne, siden vi hadde denne sak berørt idag, få lov til å nevne dette forhold.

Utenriksministeren nevnte, at regjeringen hadde under utarbeidelse en proposisjon om straff for smugling, d.v.s. straff for norske rederier, eventuelt skippere, som driver smugling i fremmede farvann. Ja, det er en smukk tanke; men jeg vil få lov til med en gang å ha uttalt, at det er en tanke, som alene kan søkes realisert internasjonalt. Hvis fremmede nasjoner på samme måte vil sette straffebestemmelser for de rederier eller fartøier, som driver smugling i norske farvann, er det godt og vel; men hvis vi skal gå i spissen med en menneskekjærlig og noget utopisk lov, som bringer nordmenn i en meget ugunstig stilling, uten at vi samtidig opnår nogensomhelst fordel av andre, da tror jeg, vi skal være forsiktige med å vedta den. Da vil det være ønskelig og gavnlig, at tanken blir behandlet, men ikke satt i kraft, før de

internasjonale forhold skaffer oss en tilsvarende betryggelse som den, vi er villige til å gi De forenede stater eller andre.

Hvad forholdene på Grønland og i de arktiske egne i det hele angår, da er jeg selvsagt enig i det vesentlige av, hvad utenriksministeren anførte; men jeg kan ikke tilbakeholde den bemerkning, at den danske vennskapelighet i de grønlandske farvann alltid har forekommet mig å være av en noget eiendommelig art. De danske opsynsfunksjonærer på Grønland går ikke frem med nogen art av psykologisk forståelse overfor nordmennene - og heller ikke de danske myndigheter. De danske myndigheter har i år søkt å utvide det danske havområde ganske overordentlig ved å erklære hele Discobukten for lukket. Jeg vet ikke, om denne bestemmelse fra dansk side offisielt er kommunisert Norge, og hvorledes der fra norsk side er forholdt likeoverfor den; men det er klart, at når Danmark, som på Grønland driver en avsperringspolitikk, som forøvrig er ukjent i den hele verden i det tyvende århundrede, og ikke engang kan søke sin parallell i de farvann, hvor man driver perlefiskeri, og hvor reglene forøvrig er de strengest mulige, da tilsier våre interesser, at vi ikke lar danskerne utvide det område, som de akter å sperre. Det forekommer mig også, at enkelte av de opbringelser, som har funnet sted i de grønlandske farvann i år, og som tildels har påført norske rederier og norske fiskeselskaper meget store tap, har vært gjort og arrangert med meget liten velvilje fra dansk side. Fiskeridirektøren har opplyst konstitusjons- og utenrikskomiteen, om at det samlede resultat av de norske fangstekspedisjoner på Grønland i år ikke er gevinst, men snarere et lite minus, og det skyldes i første rekke den danske politikk likeoverfor dem. Den største av de ekspedisjoner, som overhodet var på Grønland, var vel "Oslo"- ekspedisjonen fra Tønsberg med et stort moderne skib, mindre fiskefartøier og en hel rekke båter. Denne store ekspedisjon blev opbragt av opsynsskibet, tiltross for at den hadde fisket langt utenfor tremilsgrensen på de ytre banker. Den blev opbragt, da "Oslo" hadde søkt ankerplass like innenfor tremilsgrensen, og der blev påført rederiet og fangstselskapet meget betydelige tap. Jeg nevner tilfellet, fordi der fra dansk side overalt her gæes frem meget strikte juridisk uten nogen særlig hensyntagen til norsk følelse på disse områder. Jeg tror, det vilde være klok politikk, om der fra dansk side blev tatt noget mere hensyn dertil. Det er en selvfølge, at Danmark har den fulle formelle rett til å gjøre de henvendelser angående Østgrønland, som statsministeren nevnte, eller til å besvare henvendelser, som måtte være gjort fra fremmede magter om mestbegunstigelse, imøtekomende. Det er et forhold, man var helt på det rene med her allerede under Grønlands- forhandlingene, og England hadde gjort sin anerkjennelse av dansk suverenitet over Grønland avhengig av, at ingen makter fikk særskilte fordele på Grønland. Men man har vel i Norge hatt et almindelig inntrykk av, at det danske utenriksdepartement under sine kommunikasjoner med fremmede makter om disse forhold ikke egentlig har lagt for dagen nogensomhelst vilje til eller noget ønske om å gå frem på en måte som kunde tilfredsstille norsk opfatning eller berøre norske følelser så litet pinlig som mulig. Det tør hende at min opfatning av vårt forhold til Danmark er noget anderledes nyansert enn den ærede stats- og utenriksministers. Jeg er ganske enig med ham i, at landenes utenriksministre og offisielle representanter bør forhandle i den størst mulige vennskapelighet; men jeg føler mig

samtidig meget sterkt overbevist om, at hvis ikke den vennskapelighet fra utenriksministerens side understøttes av en meget kraftig mindre vennskapelighet fra den norske presses og opinions side, vil den vennskapelighet som offisielt utvises ikke gi nogensomhelst resultater. Det tror jeg er en erfaring som man har høstet under alle forhandlinger med Danmark, og jeg tror ikke at fremtidens erfaringer vil avvike derfra. Det er i det hele tatt alltid lett å være vennskapelig for den som har fått den bedre del, når der har vært skiftet arv, uten at den part som ikke har fått sin rett tilgodesett overhodet nogensinde har hatt adgang til å gjøre sine krav gjeldende; men for den part som nasjonalt sett sitter uten å ha hatt sine interesser tilgodesett, uten å ha sin nasjonale selvstendighet i alle dens former utkrystallisert på en tilfredsstillende måte er det ikke fullt så lett, og det fører vel heller ikke til noget mål alltid, kun å vise vennskapelighet.

Av det jeg der har sagt vil man muligens også forstå, at jeg ser på de foreslåtte voldgiftsavgifter på en noget annen måte enn den ærede stats- og utenriksminister gjør. Jeg skal selvfølgelig ikke ta op nogen debatt om det spørsmål nu, jeg skal kun si, at jeg er ganske sikker på at samtlige medlemmer av Stortinget hilser med glede og tilfredshet ethvert skritt som kan bidra til å fjerne krigsfarene mellom folkene og øke sympatien og forståelsen for fred. Jeg skulde kunne ønske, at der ikke var noget område av Europa eller av kloden hvor betimeligheten av å øke den fredsvilje - jeg skulde ønske at der ikke var noget punkt på kloden hvor betimeligheten av det ikke var sterkere enn den er mellom de nordiske land. Jeg tror ikke at der er noget livsbehov som tilsier, at man understreker disse ting her, fordi enhver ting bort fra det i virkeligheten ikke har nogen aktualitet. For mig står det slik, at det land som har gjennomlevet 1905 og som også har fått løst en ganske vanskelig og delikat konflikt med sitt sydlige naboland uten å ha nogen voldgiftstraktat av ubetinget karakter, som den der her foreslåes, - det land har også i praksis erfaring for at konflikter kan løses uten den slags traktater. Jeg vil ha lov til å si, de kan løses bedre uten den slags traktater. ENHVER vet, at vi ikke kunde ha løst konflikten med Sverige like godt med en ubetinget voldgiftstraktat. Jeg tror også at enhver er på det rene med, at vi ikke kunde løst den opseilende konflikt med Danmark like godt med en voldgiftstraktat. Det var nemlig for oss i det givne øieblikk uten tvil en fordel det, som utenriksministeren dvelte ved i sitt exposé, at vi nok kunde kreve voldgift i spørsmål som angik dansk suverenitet, men Danmark kunde ikke kreve det; vi vøktet oss av gode grunner for å bringe vår Øst-Grønlandskonflikt inn under internasjonal dom eller voldgift, og Danmark kunde ikke forlange den innbragt uten samtidig å markere, at dets suverenitet over Grønland ikke stod i den sterke stilling at det kunde avvise et krav av den art.

Jeg vilde nevne disse ting uten derfor å nedsette verdien av de mange, smukke ord som den ærede stats- og utenriksminister uttalte. Jeg kan forsåvidt innskrenke mig til å gjenta hvad utenrikskomiteen skrev i sin innstilling i 1923 om disse utmerkede utredninger av de forskjellige norske komiteer fra 1913, at det muligens ikke er helt uttømmende i 1924 og i 1926 å betrakte de europæiske forhold og de mellempolitiske voldgiftsbestrebelseer nøiaktig på samme måte i år som det var i 1913. Og med all respekt for vår utmerkede landsmann, hr. Lange, og hans store innsats, må jeg, hver gang hans autoritet påberopes, uundgåelig minnes

hvorledes den mann som sat i Brüssel, på ett av de europæiske brennpunkter, umiddelbart før krigen brøt ut, kunde forsikre om, at der ingen mulighet fantes for at en europæisk krig kunde opstå. Selve voldgiftstanken og anskuelsene av voldgiftstanken beror jo i virkeligheten ikke på en større eller mindre kjærlighet til eller begeistring for tanken; men det beror på en noget forskjellig nyansert opfatning av forholdene som de er og som de burde være. Jeg mener, at særlig på et tidspunkt i Europas historie, hvor forholdene landene imellem er gjort op på en så lite tilfredsstillende måte som de er idag og hvor der allerede er lagt på bånd og traktater som av det hele Europas frisindede opinion føles som lite moralsk, skal man være meget forsiktig med å prøve gjennomført internasjonalt på alle områder ubetingete voldgiftstraktater, som tilgodeser dem som i øieblikket sitter med makten, den stat, som i øieblikket er beatus possidens, traktater, som gjør det vanskeligere og tyngre for de små og forurettede nogensinde å nå frem.

Mellbye: Jeg kunde nok ha opfordring til å komme med nogen bemerkninger; men da dette møte efter hvad presidenten også sterkt fremhevet kun skal være et referatmøte og jeg heller ikke har hatt den anledning som formannen i utenrikskomiteen til å sette mig inn i sakene, så forbeholder jeg mig å komme tilbake til dem, når de kommer her under endelig behandling; men jeg kan gjerne slutte mig til hr. Hambros takk til utenriksministeren for den utredning, han her har gitt.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Det var i grunnen ikke mange direkte spørsmål i hr. Hambros uttalelser. Det var om begivenheten med den tyske trawler og med den engelske - ja, den har vi ennå ikke fått riktig oplyst; vi har sendt meddelelsen om den avisartikel over til forsvarsdepartementet for å få "Heimdals" rapport. Det er visselig en av de historier, som settes ut av en forurettet trawler og som ikke har nogen større betydning. Fra britisk side har der offisielt ikke været nogen tale om denne historie. Vi passer ganske nøie på, og hvor vi mener, det er riktig offisielt å dementere historier, da gjør vi det, da får våre folk instruksjon om det. Og det kan godt være, at denne engelsk-tyske historie bør dementeres, og hvis den ligger slik an vil den bli det.

Hr. Hambro gjorde sig skyldig i en feilerindring angående Grønlandsforhandlingene, når han sa, at vi følte det at Norge kunde kreve voldgift, men ikke Danmark, som en styrke. Nei, det var omvendt og det gjør jo en betydelig forskjell.

Det viser sig jo og det viste sig allerede i utenrikskomiteen, at hr. Hambro og jeg tenker ganske prinsipielt forskjellig om voldgiftsarbeidet, ganske prinsipielt forskjellig. Det er to prinsipielle opfatninger og der kan kun skilles mellem disse opfatninger av Stortinget selv - og det vil der jo bli full anledning til.

Castberg: Det er ikke min akt å ta op nogen debatt om de spørsmål som er reist her. Jeg er enig i, at anledningen dertil vil naturlig komme senere. Men jeg har bedt om ordet for å rette et spørsmål, kan jeg vel si, til den ærede utenriksminister. Det gjelder Grønlandsspørsmålet. Da oppmerksomheten i sin tid særlig blev vakt for Grønlandsspørsmålet blev det kjent, at Danmark ikke alene hadde

offentlig kunngjort sin opfatning av Grønlandsspørsmålet, men at det hadde ønsket fremmede makters anerkjennelse av den danske suverenitet over Grønland. Det er jo nu flere år siden. Jeg mener, det var uriktig, at ikke Norge da straks overfor fremmede makter gjorde opmerksom på sin opfatning av Grønlandsspørsmålet og spesielt på at det efter norsk opfatning var ingenmannsland, det som Danmark påstod å ha utvidet suverenitet over. Det blev ikke gjort og det gav det danske standpunkt et visst forsprang internasjonalt. Denne kritikk rammer jo ikke det nuværende styre; men jeg mener det var en feil og et utslag av det, som har været nokså utpreget i norsk utenrikspolitikk gjennom årene like fra 1914, nemlig en overdreven engstelighet for å gjøre sine rettigheter gjeldende.

Nu blev det oplyst av utenriksministeren i anledning av Danmarks utdeling av rettigheter på Grønland til høire og venstre - først til England og så til Frankrike - at der fra norsk side var gjort henvendelse til England og til Frankrike om hvad norsk opfatning var; det blev jo nærmest som en protest mot den danske opfatning. Dette er jo kjent fra før; ti det har stått offentlig meddelt. Men videre oplyste utenriksministeren, at en slik påvisning av Norges opfatning av sin rett til Grønland også er meddelt en rekke andre legasjoner. Såvidt jeg erindrer var det nevnt adskillige legasjoner. Det mener jeg er korrekt og det fortjener anerkjennelse. Det var jo en selvfølge, at det blev gjort; men jeg mener, det fortjener anerkjennelse. Mitt spørsmål er da dette: Er det ikke utenriksministerens forutsetning, at dette skritt fra Norges side, som jo er nødvendiggjort ved Danmarks ensidige - får man vel si - anvendelse av sitt syn på Grønlandsforholdene, er det ikke påkrevet og berettiget, at det blir også den norske almenhet bekjent, at en slik påvisning er gjort overfor fremmede land fra norsk side. Jeg tror, man har en viss følelse av, at Norge har været for tilbakeholdende, for engstelig for å hevde utad sitt syn på sine rettigheter til Grønland, og jeg skulde tro, at det også av den grunn var ønskelig, og at det er i høieste grad påkrevet og naturlig, at det kommer til offentlighetens kunnskap, at der på denne måte er gjort gjeldende overfor utlandet den opfatning, som jo Norge har hevdet i Grønlandsoverenskomsten. Jeg mener, hele Grønlandsoverenskomsten er et sårt punkt i vår historie, og jeg mener, vi er ikke ferdig med den ennå, og uanset hvordan man stiller sig til en voldgiftstraktat med Danmark, blir man heller ikke efter det ferdig med Grønlandssaken. For det er nationale, økonomiske og historiske realiteter, det her gjelder, og de vil arbeide sig frem - jeg forstod også statsministeren så, at han ikke er uopmerksom på det. Men det skulde man vel ialfall kunne vente, at når Norge har - enten man nu sier det var nødvendig eller ikke nødvendig - fått et så magert utbytte av forhandlingene om Grønland, som tilfellet er, så måtte da ialfall det utbytte, mener jeg, holdes frem og hevdes utad og innad. Jeg vil derfor tillate mig å spørre den ærede statsminister, om det ikke er hensikten offentlig å få tilkjennegitt nu endelig engang overfor utlandet i sin almindelighet den norske opfatning av vår rett med hensyn til Grønland.

Alvestad: Det var et par spørsmål, jeg gjerne vilde rette til den ærede utenriksminister. Utenriksministeren begynte med Svalbard, og der fortalte han, at regjeringen hadde utbetalt en ganske stor erstatning for å forenkla den prosedyre om

Svalbardspørsmålene, som forestår. Jeg vil nu spørre, om den store erstatningssum - der var nevnt £ 40.000.-, altså omkring 1 million norske kroner - kun gjelder det område, som Kings Bay selskapet er interessert i, eller om det gjeller alle de angivelige anneksjoner, som det engelske selskap The Northern Exploration Company har på Svalbard. Såvidt mig bekjent er de anneksjoner, som det engelske selskap mener å ha deroppe, ganske store i forhold til Kings Bay selskapets interesser. Såvidt jeg erindrer, beløper det engelske selskaps interesser sig til omtrent 1500 kvadratkilometer land, d.v.s. så meget som 2-3 fylker her i Norge, mens Kings Bay Kulkompanis interesser kun omfatter 300 kvadratkilometer, altså kun omkring 5% av det førstnevnte landområde. Jeg tror, det har sin interesse å få et greit svar på det, fordi der - særlig på mine kanter - råder delte meninger om disse ting. Jeg skal ikke komme nærmere inn på dette spørsmål; men siden jeg har ordet allikevel, vil jeg også spørre den ærede utenriksminister, om der i år vil komme noget forslag til endring i den overenskomst, som vårt land har opprettet med Island, den såkalte Islandsoverenskomst. Jeg har lyst til å få svar på disse to spørsmål.

Statsminister Joh. Ludw. Mowinckel: Der vil jo komme en utførlig meddelelse om Svalbard, hvor alt vil bli opplyst med hensyn til overenskomsten med Kings Bay. Det britiske krav er redusert, slik at der er - såvidt jeg erindrer - ikke meget igjen av det, og man må i det hele tatt anse det som en fordel, at denne ordning er truffet. Kings Bay har fått sine rettigheter fritatt for ethvert krav. Ved siden derav har det britiske selskap frafalt en rekke store krav. Det har beholdt noget igjen; men det er ganske greie og klare linjer. Detaljene kan jeg ikke opplyse om. Jeg husker dem ikke godt nok til det; men de vil komme i meddelelsen.

Spørsmålet om en ny overenskomst med Island har ikke vært fremme. Islandsoverenskomsten gjelder, som den er. Jeg for min part har vært nokså engstelig for å røre ved forholdet til Island. Jeg er bange for, at vi ganske lett kan komme til å brenne fingrene på det. De er så nervøse og redde for sine grenser og sine fiskerettigheter. Men hvad vi har forlangt, det er, at de overensstemmende med forutsetningene for Islandsoverenskomsten behandler de norske fiskere og fangstmenn med konduite og hensynsfullhet, og jeg kan ikke erindre, at vi har hørt nogen klage fra fiskerne i år. Jeg tror, at det gjennomgående har vært bedre. Det var av denslags overenskomster, hvor der ligger mere bak linjene enn i selve linjene, og som forutsetter en kulant og imøtekommende fortolkning. Vi protesterte ifjor, fordi vi fant, at den fortolkning ikke var imøtekommende og forståelsesfull; men i år har jeg ikke hørt nogen klage. Det blev sagt, at man ville ta sig vår klage ad notam og gjøre hvad man kunne for at Norge skulle være tilfreds. Skulle der atter komme nogen klage, skal vi imidlertid straks ta den op.

Med hensyn til offentliggjørelse av våre protester i Østgrønlandssaken overfor de fremmede regjeringer, så er de blitt offentliggjort, hver gang Danmark har tatt et skritt. Jeg kan ikke erindre, om de øvrige samlede protester til alle land er blitt offentliggjort; men det har heller ikke for mig vært av større betydning. Hovedsaken for mig var å få notert overfor de fremmede lands regjeringer, hvorledes stillingen og vår opfatning er. Det er regjeringene, vi må få interessert i å forstå spørsmålet for

Norges vedkommende. Hos det store publikum ute kan vi visselig vente svært liten forståelse av dette spørsmål. Men regjeringene skal vite, at Norge står i en særstilling, og Danmark er selvfølgelig gjort oppmerksom på, at den norske regjering kommer med sine protester.

Anderssen-Rysst: Jeg skal ikke komme med nogen uttalelse som kan referere sig til en mere almindelig debatt om de spørsmål som har vært oppe her. Jeg vil kun få lov til, siden Grønlandsspørsmålet har vært berørt her av forskjellige talere, å uttale min tilfredshet over at den ærede utenriksminister er oppmerksom på spørsmålet spesielt vedkommende Vestgrønland også ved det arbeide som har vært nedlagt med hensyn til avslutningen av voldgiftstraktaten. Det er et sterkt ønske på mine kanter oppe om at der må bli åpnet flere havner derborte og spesielt knytter interessen sig til å få åpnet Godthåp. Utenriksministeren er oppmerksom på dette, og jeg håper at der vil kunne bli et tilfredsstillende resultat av hans bestrebelse.

Så har jeg bare et par bemerkninger til hr. Hambro som jeg tror var noget desorientert. Han sa at de danske myndigheter på Vestgrønland hadde vært likeså strikse nu som de hadde vært tidligere og lagt store vanskeligheter iveien for våre fangstfolk og fiskere. Jeg finner det som min plikt å opplyse at det er en almindelig oppfatning blant fiskere og fangstfolk, såvidt jeg har kunnet bringe i erfaring, at danskerne i år var meget mere imøtekommende enn tidligere år. Det blev uttalt av mange som jeg har talt med om det. Likeså er det ikke riktig, såvidt jeg vet, at det dårlige resultat av Grønlandsekspedisjonene, som er en kjendsgjerning, skyldes disse myndigheters optreden. Det hadde nok en særlig, annen grunn. Det var de dårlige fiskeforekomster; det var de vanskelige forhold å drive under. Man har nu nyttiggjort sig erfaringer, og arbeidet vil bli fortsatt, men man må regne med dårlige år på Grønland som andre steder. Jeg vil bare få lov til å rette disse uttalelser av hr. Hambro.

Castberg: Jeg vil bare gjøre den bemerkning at jeg er selvfølgelig enig med utenriksministeren i at det viktigste er de protester som er nedlagt overfor de fremmede makter med hensyn til vår stilling på Grønland, men jeg kan ikke bortse fra at det også har sin store betydning at også den norske almenhet holdes underrettet om hvad der skjer. Og jeg vil gjenta min henstilling til utenriksministeren å ta under overveielse, om ikke denne offentliggjørelse bør finne sted.

Hambro: Jeg vil bare få si til hr. Anderssen-Rysst at da jeg talte om de danske myndigheter, var det ikke de stedlige myndigheter på Grønland jeg hadde for øie, men de danske opsynsskibe og de hjemlige grønlandske autoriteter i Danmark, hvis uttalelse gjennom den danske presse likesom deres krav om det meget sterkere opsyn langs kysten for å kunne gripe sterkere inn likeoverfor nordmennene, ikke har åndet annen velvilje enn tidligere. Jeg vil gjerne henstille til utenriksministeren å overveie det spørsmål i tilslutning til hvad han sa om å gjøre de fremmede regjeringer oppmerksom på vår særegne stilling, om det ikke skulde være nyttig å la utarbeide et exposé i det hele over Norges interesser og innsats i de arktiske egne. På grunn av muligheten for de store

internasjonale flyveruter, på grunn av ekspansjonstrangen i Kanada og De forenede Stater er det en hel rekke aktuelle punkter der: Der er Jan Mayen, som hyppigere har vært berørt i drøftelser mellom utenrikskomiteen og utenriksministeren, og der er de land som har vært tatt i besiddelse for Norge av den annen Fram-ekspedisjon: Amund Ringnes' land, Ellef Ringnes' land, Axel Heibergs land, som nu både Kanada og De forenede stater har annektert. Vi har liknende spørsmål nedover ved Sydpolen, og der har delvis i den internasjonale presse vært ført en kampanje mot de norske interesser her. Jeg kan nevne en artikkel i "Foreign Affairs", det store amerikanske kvartalsskrift, som også utenriksministeren har vært opmerksom på. Jeg tror det kunde være nyttig og gavnlig at man søkte å få istandbragt der en mere utførlig orientering om vår innsats i disse egne, som for oss har en ganske annen praktisk interesse enn for noen annen makt.

Presidenten: Presidenten foreslår at redegjørelsen og den efterfølgende debatt ikke blir å offentliggjøre.

Statsminister Mowinckel: Jeg vil henstille at min redegjørelse kan bli trykt og omdelt til Stortingets medlemmer. Jeg tror det vil være ganske nyttig, og vi har gjort det før. Det hele er holdt så forsiktig, at jeg tror ikke det er nogen risiko ved det, når redegjørelsen bare behandles konfidensielt, nummereres og gis hvert medlem av Stortinget.

Presidenten: Når presidenten ikke foreslog det, var det av den grunn, at disse saker - jeg tror jeg tør si samtlige - der omhandles i redegjørelsen, i en eller annen form vil bli forelagt Stortinget senere, dels i proposisjoner, dels i meddelelser, og da trodde presidenten det var overflødig å trykke dette. Men hvis der stilles forslag om det fra Stortingets side, så vil presidenten ikke motsette sig det. Presidenten trodde det var tilstrekkelig at redegjørelsen var tilgjengelig for utenrikskomiteen hvis den ønsket det, ved henvendelse til presidenten. Jeg skal forhøre, om nogen optar forslag om at det blir å trykke og omdele til Stortingets medlemmer.

Wolden: Jeg vil foreslå at meddelelsen blir trykt og omsendt til Stortingets medlemmer.

Presidenten: Når president Wolden optar det forslag, så vil presidenten selvfølgelig bøie sig for det og ikke opta noget annet forslag. - Jeg betrakter det som vedtat. Presidenten vil da sørge for at meddelelsen blir trykt og omdelt til Stortingets medlemmer.

Protokollen blev derefter oplest uten å foranledige nogen bemerkninger.

Møtet hevet kl. 19.35.